

Јана Алексић

Институт за књижевност и уметност, Београд

УДК 821.163.41.09 Хамовић Д.(497.32

КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНА МИСИЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

ДРАГАН ХАМОВИЋ, *ЗНАЦИ РАСПОЗНАВАЊА: ПРИЛОЗИ ЗА
САМОРАЗУМЕВАЊЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ, CATENA MUNDI,
БЕОГРАД, 2020*

Завидан учинак научне монографије *Пут ка усправној земљи: Модерна српска поезија и њена културна самосвест* (2016) очигледно је био подстицај да њен аутор подуме шире захваћено проучавање исхода еманципације културне самосвести у делима различито духовно и поетички опредељених стваралаца, а с обзиром на затечену епохалну диспозицију. Како прегледом књижевноисториографских идеја, тако и пажљивом анализом културних ставова наших песника, критичара, историчара књижевности и научника, значајних за конституисање национално суверене културне платформе у последња два столећа, с посебним освртом на уметничке или дискурзивне видове њихове артикулације, Драгану Хамовићу је у четрнаест есеја распоређених у седам поглавља пошло за руком да изнађе преко потребни заједнички именоватељ у пословично дисперзивним пројекцијама српске културне идеологије – културно саморазумевање / културна самосвест.

У претходним студијама Хамовић је већ разрадио потпуније разумевање сложених интеракција између модернизма и традиције, као ознака временски протежних духовних процеса: у модернизму се тековине наслеђа не одбацују, упркос преобладајућем уверењу, већ се обнавља интересовање за његове дубље или потиснуте слојеве, чији се симболички капитал присваја и преображава саобразно сензибилитету, те модусу уметничког изражавања и, штавише, постојаније утискује у телос српске културе. На трагу тог увида, већ у првом поглављу „Српска књижевност, од нулте тачке до зенита саморазумевања (и натраг)” Хамовић пружа преглед успостављања и динамизације књижевноуметничког моделовања властитог наслеђа и конститутивних историјских наратива од почетка 19. века као неоспориве модернистичке праксе. У поглављима „Војислав Илић или словенски профил лирског космополите” и „Словенска самосвест модерне српске поезије” потом, на основу истог методолошког нацрта, он самерава у ком степену су наши угледни ствараоци раног и развијеног модернизма, од Војислава Илића до Стевана Раичковића, што одабиром тема, што поетичким постулатима, што естетском оствареношћу, допринели успостављању и развоју културне самосвести у словенском цивилизацијском хоризонту, сагласно или противно

идеолошким силницама епохе. На сличној премиси о модернистичким продорима у дубине традиције за унапређење методологије историјског сагледавања и пожељно, мада субверзивно, превредновање оцена о стваралачким дометима прошлости, аутор ове студије прониче у историјску свест Милутина Миланковића у његовој фикционалној и меморијској прози и гради аналитички наратив о Кашаниновој превратничкој интервенцији на пољу књижевног канона и културе памћења српских средњовековних споменика културе у доба епистемолошког кривотворења, апстраховања и популистички тенденциозне интерпретације неких од конститутивних чињеница културне историје.

Да би се расветлио двосмеран однос између књижевности и актуалних идеолошких и културнополитичких премиса у споразумно утврђеним периодизацијским оквирима, премешта се методолошко тежиште с поетичких на културолошка истраживања литерарних текстова из домена поезије, мемоарске прозе, аутопоетичких записа и есеја. Овај промишљени подухват подразумева испитивање модела и културних пракси подстакнутих књижевним текстом, односно друштвеним структурама које условљавају принципе и исходе вредновања, како у прошлости тако и у садашњости. Резултат тога је ваљан, *iusiis ois* културних механизма који обликују српску књижевност током последња два века, али и које сама књижевна дела, као *par excellence* културни артефакти и историографски извори, стварају током легитимне смене поетичких и духовних доминанти кроз време. Применом те методологије Хамовић свесно укида дистанцу између проучаваоца и предмета проучавања, смештених на привидно удаљеним тачкама временске осе, односно премешћује духовни раскорак који је наметнуо преовлађујући историзам, склон кривотворењу чињеница и релативизацији значења наслеђених културних симбола. Хамовић, дакле, жели да посредује помним ишчитавањем литерарних текстова као изданака конкретног историјског окружења, али и као естетских облика чија структура, тематски распон и значења генеришу и самоописују културни обзор свога и потоњег времена. Главни садржалац те идеологије је *самосвеси* матичне културне заједнице у духовно-повесном координантном систему који се зове српски културни простор. Зато се удубљује у културолошки фундаменте исказе уметничке књижевности, публицистике и есејистике у којима су у последња два века – сходно идеолошким предиспозицијама или предрасудама свог историјског тренутка – или аподиктички ауторитативно или полемички заострено формулисана стожерна места наше духовне вертикале.

Не само да би оправдао већ и назначио далекосежни учинак своје књижевноисторијске стратегије с ревизионистичким наумом, иако наизглед у савременој науци о књижевности маргиналан, одлучује се за метакултурни сондирано испитивање критичког поступка и предметног занимања својих савременика и духовних сродника, какви су Радивоје Микић, с једне, и Јован Делић, с друге стране, и њихово компетентно формулисање традиције посредством педантног проучавања естетских врхунаца модерне и савремене српске књижевности. Истовремено, у полемички јаче интонираним и ангажованијим есејима „Свети Сава и почетак наших сећања” и „Шта то беше културни национализам”, Хамовић се с правом критички осврће на постојећи културни хабитус аутоколонијације и однарођавања, самеравајући га са симболичком аутом узорних фигура српске прошлости,

односно делотворним идејама о правилном усредсређењу српске културне политике о које се, нажалост, деценијама системски оглушујемо.

Демонстрирајући несвакидашњу доследност у свом посвећеном вишегодишњем регистрању и испитивању културних као идентитетских ознака у српском књижевном пољу, Хамовић и монографијом *Знаци раскознавања* спроводи јединствену културно-просветну мисију и засвођује властиту књижевну мисао.